

KIDEM TAZMİNATI FONU KANUN TASLAKLARI TARİHİ - 2

YILDIRIM KOÇ

Darbe yıllarında kıdem tazminatı fon taslakları

1980'lerde kıdem tazminatına ilişkin altı fon taslağı hazırlandı. Dizinin bu bölümde 1980 Haziran, 1980 Kasım, Ağustos 1983, Ekim 1983 tarihlerine ait kanun taslakların özetlerine okurlarımıza sunuyoruz.

HAZİRAN 1980 TASLAĞI

1980 yılı Haziran ayında hazırlanan kıdem tazminatı fonu kanun taslağı, 7 Temmuz günü, görüşlerinin alınması amacıyla, işçi ve işveren sendikaları konfederasyonlarına gönderildi. Taslak 37 madde ve 3 geçici maddeden oluşuyordu.

Kanunun uygulama alanı tasarının 3. maddesinde şöyle düzenlenmişti: "Bu kanun, İş Kanunlarında tarifleri yapılan işçilere, işveren ve işveren vekillerine uygulanır."

1980 taslağında fonun finansmanını düzenleyen 4. madde şu şekildeydi: "Kıdem tazminatı primi, işçiye o ay içerisinde ödenen ücreti ile buna ek olarak para ve para ile ölçülmesi mümkün sözleşme ve yasadan doğan ve devamlılık arzeden menfaatler toplamının %10'udur. Bu oran ilk yıl için olup, sonraki yıllarda uygulanacak prim oranı her takvim yılı sonunda ödenen kıdem tazminatı ile yönetim giderleri tutarının kıdem tazminatına esas ücretler tutarına oranı hesabedilerek bulunur. Hesabedilen yeni prim oranının %0,5'in altındaki kısmı yeni prim uygulamasında nazara alınmaz, %0,5 ve %0,5'i aşan kısmın ise tamamı iblağ edilir."

Fonun yönetimi ile ilgili düzenlemeler ise taslağın 23. maddesinde ele alınıyordu: "Yönetim Kurulu başkanı Genel Müdüdür. Yönetim Kurulu Genel Müdürün dışında Çalışma Bakanlığında iki, Maliye Bakanlığında bir, en çok üyesi olan işçi ve işveren konfederasyonlarının seçecekleri birer temsilciden teşekkül eder."

Taslağın 19. maddesine göre Genel Müdür Çalışma Bakanının teklifi üzerine müşterek kararname ile atanıyordu. Bağlı buldukları kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik, malullük aylığı veya toptan ödeme yapılan işçiler ya da işçinin ölümü halinde kanuni mirasçılarını kıdem tazminatı fonundan yararlanacaktı. Taslağın 35. maddesi ile de İş Kanunu'ndaki kıdem tazminatı hükümlerinin yürürlükten kaldırılacağı belirtiliyordu.

Taslak, işçinin son ücreti üzerinden ödenecek bir kıdem tazminatı ve devlet güvencesi altında bir havuz fon öngörüyordu.

TİSK, taslağa ilişkin eleştirilerini 7 madde halinde yayınladı (Milliyet, 27.8.1980). Türk-İş ise taslağa ilişkin görüşlerini ve tasarıda yer almasını talep ettiği noktaları 10 sayfalık bir metin halinde Çalışma Bakanlığı'na sundu. Bu konuda basında yer alan en kapsamlı eleştirilerden biri Sayıştay Uzman Denetçisi Musa Özdemir'e aittir. Özdemir tasarının devlet ve işçiler

açısından getireceği sakıncaları 4 başlık halinde ele aldı (Cumhuriyet, 11.9.1980). 12 Eylül askeri darbesi nedeniyle bu çalışmalar durduruldu.

KASIM 1980 TASLAĞI

12 Eylül 1980 darbesi sonrasında askeri yönetim döneminde ilki 1980, diğerleri ise 1983 yılında hazırlanmış toplam dört adet taslak vardır.

1980 yılı Kasım ayında hazırlanan taslağın 8. maddesinde fona işverenlerce ödenecek primin ücrete oranının henüz belirlenmediği belirtiliyordu. Taslağa göre, bağlı buldukları kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik, malullük aylığı alan veya toptan ödeme yapılan işçiler, gemiadamları ve gazeteciler ile yahut bunların ölümü halinde kanuni haksahipleri kıdem tazminatı fonundan yararlanacaktı. Sosyal Güvenlik Bakanı Sadık Şidede, 1981 yılı ortalarında yaptığı açıklamada kıdem tazminatı fonu tasarısının hazır olduğunu açıkladı (Tercüman, 23.6.1981).

AĞUSTOS 1983 TASLAĞI

Askeri yönetim döneminde hazırlanan ikinci taslak 1983 yılı Ağustos ayına aittir. Çalışma Bakanı Prof. Dr. Turhan Esener 1982 yılının ilk aylarında kıdem tazminatı fonu konusunda bir yasa taslağı hazırlanması çalışmalarını başlattı (Cumhuriyet, 9.4.1982). Taslak 1983 yılı ortalarında tamamlanarak görüş alınmak üzere işçi ve işveren taraflarına iletildi. Taslak 31 madde ve 3 geçici maddeden oluşuyordu. Kanunun kapsamı 3. maddede şöyle düzenlenmişti: “Bu kanun 1475 sayılı İş Kanunu ve 854 sayılı Deniz İş Kanunu hükümlerine tabi olarak çalışan işçi, gemiadamı ile bunların işveren ve işveren vekillerine uygulanır. Birinci fıkra kapsamına girmemekle beraber zorunlu olarak Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamına girenlerle, kanuna veya kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulan kurum ve kuruluşların haklarında 1475, 854, 5953 ve 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanmayanlar ve Devlet Memurları Kanunu ve diğer kanunlara göre kamu kuruluşlarında sözleşmeli olarak çalıştırılanlar ile bunların işveren ve işveren vekilleri hakkında da bu kanun hükümleri uygulanır.”

Taslağın 10. maddesine göre, işverenlerce fona ödenecek prim miktarı, Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre prime esas teşkil eden kazançlar toplamının %8'i idi. Fonun işletilmesi şekil ve esaslarının, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 6 ay içinde çıkartılacak bir tüzükle belirlenmesi 27. maddede hükme bağlanmıştı.

Taslağın 12. maddesi kıdem tazminatına hak kazanma koşullarını şu şekilde düzenliyordu: “Bu kanuna tabi olan işçi ve gemi adamlarının hizmet akitlerinin, bağlı oldukları kanunla kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik, malullük aylığı bağlanması yahut toptan ödeme almak üzere feshedilmesi veya ölümleri halinde, işçilere veya haksahiplerine kıdem tazminatı ödenir.”

Taslağın 28. maddesi de 1475 sayılı İş Kanununun 14. maddesinin bazı maddelerinin şu şekilde değiştirilmesini öngörüyordu: “İşten çıkarma tazminatı. Madde 14 - Bu kanuna tabi işçilerin hizmet akitlerinin; (1) İşveren tarafından bu kanunun 17nci maddesinin 2 numaralı bendinde gösterilen sebepler dışında, (2) İşçi tarafından bu kanunun 16ncı maddesi uyarınca, (3) Muvazzaf askerlik dolayısıyla, feshedilmesi veya kadının evlendiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde kendi arzusu ile sona erdirmesi sebebiyle son bulması hallerinde

işçinin işe başladığı tarihten itibaren hizmet akdinin devamı süresince her geçen tam yıl işverence işçiye ..... günlük ücreti tutarında işten çıkarma tazminatı ödenir.”

Taslakta, kaç günlük ücret tutarında tazminat ödeneceği bölümü boş bırakılmıştı.

Bu dönemde hazırlanan taslaklarda da devlet güvencesi altında bir havuz fon öngörülüyordu.

EKİM 1983 TASLAĞI

1983 yılında kıdem tazminatı fonuna ilişkin ikinci ve üçüncü yasa taslakları Ekim ayında hazırlandı. 10 Ekim 1983 tarihli ilk taslak 31 maddeden oluşuyordu. Kanunun kapsamı, Ağustos ayında çıkartılmış olan taslak ile aynıdır. Ödenecek prim miktarı, tasarıda belirtilmemişti. Fon yönetimi ise tasarının 27. maddesinde şu şekilde düzenlenmişti: “Fonun ve T.C. Ziraat Bankası nezdinde açılacak Fon hesabının işletilmesi ile ilgili şekil ve esaslar, kanunun yürürlüğe girişinden itibaren 6 ay içerisinde Maliye, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak bir tüzükte belirlenir.”

Fondan yararlanma koşulları ise 12. maddede şu şekilde düzenlenmişti: “İşçilerin bağlı oldukları kanunla kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik, malullük aylığı bağlanması yahut toptan ödeme almak üzere hizmet akitlerinin feshedilmesi halinde kendilerine, ölümlerinde ise haksahiplerine kıdem tazminatı ödenir.”

28. maddede de, İş Kanunu'nun kıdem tazminatına ilişkin 14. maddesinin ilgili bölümünün şu şekilde değiştirilmesi öngörülüyordu: “İşten çıkarma tazminatı. Madde 14 - Bu kanuna tabi işçilerin hizmet akitlerinin; (1) İşveren tarafından bu kanunun 17nci maddesinin 2 numaralı bendinde gösterilen sebepler dışında, (2) İşçi tarafından bu kanunun 16ncı maddesi uyarınca, (3) Muvazzaf askerlik dolayısıyla, feshedilmesi hallerinde işçinin işe başladığı tarihten itibaren hizmet akdinin devamı süresince işverence işçiye, (a) Bir yıldan beş yıla kadar sürmüş olan hizmet süresi için her tam yıl karşılığında 15 günlük, (b) Beş yıldan on yıla kadar sürmüş olan hizmet süresi için her tam yıl karşılığında 18 günlük, (c) On yıldan onbeş yıla kadar sürmüş olan hizmet süresi için her tam yıl karşılığında 20 günlük, (d) Onbeş yıldan sonraki hizmet süresi için her tam yıl karşılığında 22 günlük, işten çıkarma tazminatı ödenir. Bu tazminatın tutarı işçinin 15 aylık ücretini geçemez.”

Bu taslak Bakanlar Kurulu'nun 10 Ekim 1983 günlü toplantısında tartışmaya açıldı. Ancak Bakanlar Kurulu içindeki farklı görüşler nedeniyle tasarı benimsenmedi. Bunun üzerine, oluşturulan 5 kişilik çalışma grubu tasarıda bazı değişiklikler yaparak Bakanlar Kurulu'nun 12 Ekim 1983 günlü toplantısına yeni bir tasarı sundu. Yeni tasarıda prim oranı yine belirsiz bırakılmıştı. Fonun işletilmesi taslağın 27. maddesindeki gibi düzenlenmişti ve 10 Ekim 1983 tasarısından farklı bir düzenleme içermiyordu. Aynı şekilde 12. maddede düzenlenen kıdem tazminatına hak kazanma koşulları da yine 10 Ekim 1983 tasarısında yer alan düzenleme ile aynıydı. 29. maddede, İş Kanunu'nun 14. maddesi değiştirilerek, işçinin kıdemine bakılmaksızın her yıl için 15 günlük ‘işten çıkarma tazminatı’ ödenmesi öngörülmüş, önceki tasarıda yer alan kademeli geçiş uygulamasından vazgeçilmişti.

Bakanlar Kurulu'nda bu taslak üzerine yapılan görüşmelerde de bir anlaşma sağlanamadı ve taslak Bakanlar Kurulu gündeminden çıkarılarak bir sonraki hükümete bırakıldı.